

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ГОТОВНОСТІ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Зайцева О. Л.

Національний університет «Запорізька політехніка»

Анотація. Висвітлено концепцію формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до попередження конфліктів. Представлено план дослідної роботи з перевірки ефективності визначених педагогічних умов в експериментальному та контрольному закладах вищої освіти. Визначено перспективні напрямки дослідження.

Вступ. Невід'ємною частиною суспільного життя виступають конфлікти. Частота виникнення та їх напруженість підвищуються під час соціальної трансформації, у стані якої зараз знаходиться наша країна. Шляхи подолання конфліктів у значній мірі залежать від готовності суб'єктів соціальної взаємодії до їх вирішення, а також від знань шляхів їх попередження.

Професійне середовище, у якому доводиться працювати вчителю фізичної культури, має високий рівень конфліктогенності, однією з основних причин якої є психологічні особливості суб'єктів педагогічної взаємодії.

Відтак, логічно, що конфліктологічна підготовка вчителів фізичної культури має виступати одним з пріоритетних завдань закладів вищої освіти.

Підготовка учителів до вирішення конфліктних ситуацій стала предметом дослідження Г. Бала [3], А. Левковича [5], О. Лукашенко [6]. На сьогодні авторами розроблено системно-ситуаційний метод дослідження конфліктів; виявлено модельні описи чинників виникнення конфлікту і закономірних реакцій людей у конфліктних ситуаціях спілкування.

Утім, вчитель фізичної культури, як суб'єкт освітнього процесу має вміти не тільки долати конфлікти, але й запобігати їм, що зумовлено, передусім, ресурсоємністю безпосереднього розв'язання конфліктів, що вже виникли. Адже, профілактика потребує менших витрат сил, засобів, часу і запобігає деструктивним наслідкам, котрі має навіть конструктивний конфлікт [2].

Однак, порівняно із вирішенням конфліктів, питання їхнього запобігання у наукових працях майже не представлено. Означене зумовило спрямування наших зусиль на виявлення педагогічних умов ефективного формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до попередження конфліктів у професійній діяльності.

Мета дослідження. Обґрунтування теоретичних засад дослідження з формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до попередження конфліктів.

Методи. Серед методів дослідження: аналіз наукових джерел з наступним синтезом наукових положень.

Результати дослідження. Перед усім, було сформульовано основну ідею, концепцію формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до попередження конфліктів, відповідно до якої готовність до попередження конфліктів ми розглядаємо як інтегроване особистісне утворення, що забезпечує теоретичну і практичну відповідність фахівця вимогам професійної діяльності в аспекті запобігання й подолання розбіжностей у думках, інтересах, позиціях під час взаємодії із іншими суб'єктами. За нашим припущенням, готовність до попередження конфліктів у професійній діяльності характеризується високим рівнем розвитку, оптимальним співвідношенням та збалансованим проявом особистих якостей, професійно важливих знань і вмінь, а також поведінкових патернів, необхідних для ефективної самореалізації професійного потенціалу у конфліктних ситуаціях.

Ключовим теоретичним підґрунтям нашої ідеї є наукові здобутки Л. Болтанскі, Е. Кьяпелло, Л. Тевено, які вважають, що для обґрунтування справедливості своїх дій соціальні суб'єкти звертаються до 6 критеріїв оцінювання соціальної ситуації, що співвідносяться із такими соціальними «просторами»: «натхненним», де статус людини визначається її беззаперечним й охочим прийняттям вищої (божественної) волі; «патріархальним», у якій статус пов'язаний з принципом суспільної ієрархії; «репутаційним», де статус людини залежить від думки інших людей; «громадським», у якому статус співвідноситься із здатністю висловити загальну волю; «ринковим», де статус відповідає ринковим успіхам; «індустріальним», де статус визначається виробничою ефективністю [7].

На думку Л. Болтанскі, Е. Кьяпелло, Л. Тевено, кожен соціальний суб'єкт одночасно існує в усіх цих «світах» і постійно піддається випробуванням, потрапляючи в ситуації зіткнення сторін, думок, сил, позицій, зумовленого неповторною індивідуальністю кожної людини, автономністю її внутрішнього світу, яка відкривається у спілкуванні з іншою особистістю [1].

Для обґрунтування справедливості своїх дій у конфліктних ситуаціях, а також для підтвердження або підвищення свого соціального статусу, людина як правило, вдається до аргументів, що належать якомусь з перелічених «просторів» [7].

Досягнення компромісу між сторонами можливо у разі, якщо кожен учасник конфлікту керується як метою загальним благом. Тобто у випробуванні люди мають прийти до згоди з приводу відносного значення людей і речей, залучених в ситуацію у контексті загальної тактичної або стратегічної вигоди. Їм необхідно добитися злагоженості позицій, яка має сприйматися ними як справедлива й конструктивна [4].

При цьому високий статус людини в одній або відразу в декількох «соціальних просторах» знижує вірогідність і інтенсивність конфлікту [7].

Спираючись на сказане вище, вважаємо, що ефективність у попередженні конфліктів вчителем фізичної культури залежить від його готовності до долання аргументів опонента, які можуть відноситися до «індустріального», «патріархального», «репутаційного», «цивільного», «ринкового», «натхненного» «соціальних просторів».

Спираючись на окреслене підгрунття, вважаємо, що освітній процес майбутніх учителів фізичної культури в аспекті формування готовності до попередження конфліктів буде ефективним у разі, якщо будуть забезпечені такі педагогічні умови:

- доповнення змісту дисциплін «Педагогіка фізичного виховання та спорту» та «Психологія фізичного виховання та спорту» модулями, орієнтованими на формування готовності до попередження конфліктів;
- використання інноваційних форм дистанційної взаємодії, спрямованих на набуття студентами знань і умінь з попередження конфліктів;
- відтворення на практичних заняттях соціально-психологічних особливостей педагогічних конфліктів, типових для уроків фізичної культури, з метою засвоєння студентами стратегій і поведінкових патернів, що лежать в основі попередження конфліктів;
- набуття студентами досвіду розв'язання педагогічних конфліктів шляхом безпосередньої взаємодії з суб'єктами педагогічного процесу на педагогічній практиці у закладах повної середньої освіти;
- реалізація взаємодоповнюючих методик комплексного контролю готовності майбутніх учителів фізичної культури до попередження конфліктів.

Вважаємо, що готовність до попередження конфліктів може бути схарактеризована через особистісний та інтерактний критерії. Показниками особистісного критерію є: педагогічний артистизм; здатність до саморегуляції у складних, конфліктних ситуаціях; знання, розуміння конфліктогенів. Показниками інтерактного критерію є: оволодіння психологічними прийомами безконфліктного спілкування; кмітливість; емпатійність.

На основі встановлених критеріїв та показників, адекватним й доцільним методом оцінювання готовності до запобігання конфліктам визнано експертне оцінювання на основі спостереження за квазіпрофесійною діяльністю майбутніх вчителів фізичної культури на навчальній практиці, практичних та лабораторних заняттях.

Для перевірки ефективності авторських інновацій з формування у здобувачів освіти за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) на першому (бакалаврському) рівні готовності до попередження конфліктів плануємо проведення емпіричного дослідження за

планом для двох незалежних груп з тестуванням після впливу, сутність якого – у порівнянні емпіричних даних наприкінці впровадження в одній з груп експериментального фактору. Такий план передбачає вимірювання рівню сформованості цільової професійної якості у вирівняних за ключовими параметрами незалежних вибірках, що належать експериментальному та контрольному закладам вищої освіти [8].

Висновки. Отже, проведене дослідження стало підставою для таких висновків. Готовність до попередження конфліктів – це інтегроване особистісне утворення, що забезпечує теоретичну і практичну відповідність фахівця вимогам професійної діяльності в аспекті запобігання й подолання розбіжностей у думках, інтересах, позиціях під час взаємодії із іншими суб'єктами. Учитель фізичної культури може вважатися компетентним у попередженні професійних конфліктів у разі формування у нього здатності долати розбіжності між власною позицією та позицією інших суб'єктів, що можуть відноситися до «індустріального», «патріархального», «репутаційного», «цивільного», «ринкового» та «натхненного» соціальних просторів. Готовність до попередження конфліктів може бути схарактеризована через особистісний (педагогічний артистизм; здатність до саморегуляції у складних, конфліктних ситуаціях; знання, розуміння конфліктогенів) та інтерактивний (володіння психологічними прийомами безконфліктного спілкування; кмітливість; емпатійність) критерії. Перспективним напрямом вважаємо проведення емпіричного дослідження серед бакалаврів спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) за планом, особливість якого – у порівнянні емпіричних даних наприкінці впровадження в одній з груп експериментального фактору.

Список використаної літератури

1. Антонов Г.В. Педагогічні засади запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2005. 197 с.
2. Анцупов А.Я. Профилактика конфликтов в школьном коллективе. М.: Гуман. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 208 с.
3. Балл Г.О. Проблема запобігання конфліктам між педагогами і учнями у світлі гуманістичного підходу. *Конфлікти в педагогічних системах: Збірник доповідей науково-практичної конференції*. Вінниця: ВДТУ, 1997. С.18-19.
4. Болтански Л., Тевено Л. Критика и обоснование справедливости: очерки социологии градов / пер. с франц. О. В. Ковеневой под науч. ред. Н. Е. Копосова. – М.: Новое литературное обозрение. 2013. 576 с.
5. Левкович А. Конфліктологічна компетентність майбутнього вчителя початкової школи: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені*

Лесі Українки. Педагогічні науки. 2015. № 1. – С. 46-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2015_1_11.

6. Лукашенко А.О. Педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності вчителя загальноосвітнього навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – Х., 2005. – 235 с.

7. Наумова Е. Социология «Градов» Л. Болтански и Л. Тевено и «Режимы вовлеченности» в капитализм. *Социологическое обозрение.* 2014. vol. 13. № 3. С. 246-251.

8. Cambell D. T., Stanley J. C. Experimental and quasi-experimental designs for research. Boston: Houghton Mifflin Company, 1963. – 84 p.

ВІЛЬНА БОРОТЬБА, ЯК ЧАСТИНА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Ковальчук А.А., Заверуха П. Ю.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Анотація. У статті проаналізоване формування професійної компетентності у вільній боротьбі студентів факультету фізичного виховання і спорту. Доведено, взаємозв'язок вільної боротьби з підвищенням професійної компетентності педагога. Визначено, що на сьогодні є актуальним введення модуля з вільної боротьби у шкільну програму.

Вступ. Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості. Вчитель – центральна фігура суспільних перетворень; від його образу, соціальної позиції, ціннісно-цільових установок залежать результати професійної спроможності кожної людини. У структурі професійно-педагогічної підготовки вчителя особливе належить педагогічним цінностям як фундаменту, на який спираються всі інші компоненти системи, і які виступають орієнтирами людської поведінки та формування життєвих і професійних установок студентів, майбутніх учителів – вихователів підростаючого покоління [1, с. 266]. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України свідчать:

– «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру». (Закон України «Про освіту»);